
Advokaters brug af testamenteskabeloner

Er hvert ord i et testamente vejet på en guldvægt?

Når en advokat skal udfærdige et testamente for en klient, tager advokaten i vidt omfang udgangspunkt i standardformuleringer. Er man efterfølgende ved testamentets læsning ikke behørigt opmærksom på dette, kan det føre til misforståelse og overfortolkning af testators ønsker: at man i en sætning indlæser overvejelser, som afdøde aldrig havde gjort sig og derved tillægger testamentets ordlyd en betydning, som ikke var tiltænkt.

Af advokat (L) **Ulrik Grønberg**, Advokaterne Sankt Knuds Torv

1. Standardbestemmelser er en stor del af advokaters arbejde

Der benyttes i det daglige arbejde på landets advokatkontorer ”skabeloner” i form af hele dokumenteksempler eller blot faste klausuler/sproglige vendinger. I branchen betegnes sådanne skabeloner, generelle eksempler, koncepter og forlæg under ét ”paradigme”.

Ved udformningen af et testamente vil advokater ofte tage udgangspunkt i et paradigme fra advokatens eget

dokumentarkiv og herefter tilrette paradigmet efter de konkrete klienters individuelle ønsker.

Sådanne paradigmer kan også hentes på internettet – den primære kilde er i dag Jørgen U. Grønbergs website, Synopsis.dk. Her har advokater mulighed for, mod betaling, at downloade grundige paradigmer til en række forskellige aftaletyper, herunder testamenter, der passer til forskellige, generelle familietyper typiske ønsker. Testamentsparadigmerne er opdelt efter civilstand – enlige, ugifte

samlevende og ægtefæller – og efter, hvorvidt de har børn eller ej. I skrivende stund er der 23 sådanne arveretlige paradigmer, der kan downloades af Synopsis’ brugere. Dertil kommer 15 klausuler til indsættelse i testamenter efter behov – bestemmelser om særeje, båndlæggelse, gravstedsvedligeholdelse m.m.

Praktisk taget alle danske advokatfirmaer har i dag abonnement på Synopsis.dk og har dermed mulighed for at benytte Jørgen U. Grønbergs populære samling af paradigmer.

2. Paradigmer er tidsbesparende og højner retssikkerheden

Før jeg uddyber udfordringerne ved brug af paradigmer, skal jeg understrege, at fordelene ved brugen af paradigmer overstiger ulemperne. Paradigmer sparer tid for advokaten – og kan dermed spare omkostninger for klienten.

Overordnet set er testamentsønsker ikke så forskelligartede, såfremt man inddeler testatorers ønsker efter familieforhold. Nogle få hovedønsker ses meget ofte inden for hver enkelt familietype.

Der ligger derfor en betydelig tidsmæssig og økonomisk ressource-

besparelse i, at advokaten ikke skal ”genopfinde den dybe tallerken”, hver gang der oprettes et testamente, men i stedet tager udgangspunkt i et paradigme for en tilsvarende familietype med lignende ønsker til arvens fordeling og herefter foretager de nødvendige justeringer.

Nogle gange er det kun enkelte bestemmelser, der kan genbruges, mens det andre gange er større dele af paradigmet – i begge tilfælde har det værdi, at man kan bygge på erfaringer fra sammenlignelige sager.

Dertil kommer, at brugen af paradigmer medfører, at den lidt mindre erfarne advokat, der måske sjældent formulerer testamenter, får øje på pro-

blemstillinger, som ellers ville have været overset. Den juridiske kvalitet af testamentet løftes. Set mere overordnet højner det retssikkerheden, når der anvendes grundigt gennemtænkte skabeloner, udfærdiget af en specialist.

Det ville således være et tilbageskridt, såfremt advokater helt undlod at benytte paradigmer og dermed forstod den hjælp, der ligger i at kunne bygge videre på erfaringer, der er opsummeret gennem en årrække.

Det forudsætter dog, at det rette paradigme anvendes. Det forudsætter tillige, at paradigmet anvendes, som det var tiltænkt, og at det tilpasses individuelt til den enkelte klients familieforhold og behov.

3. UfR 2015.3726 VLD

Et eksempel fra domspraksis, trykt i UfR 2015.3726 VLD, illustrerer problemstillingen:

UfR 2015.3726 VLD

De barnløse ægtefæller F og L oprettede i 2008 et gensidigt testamente, hvori de bestemte, at arven efter førstafdøde skulle tilfalde længstlevende, og at arven efter længstlevende skulle tilfalde L's niece A. Endelig havde testamentet et pkt. 7, hvori der stod: ”Længstlevende kan frit ændre bestemmelserne i dette testamente for så vidt angår arven efter længstlevende”.

Kort efter F's død i 2011, bestemte enkemanden L, at hans niece A ikke længere skulle være arving efter ham, idet han oprettede et nyt testamente, hvori han tilbagekaldte testamentet fra 2008 og i stedet bestemte, at to andre personer skulle dele arven efter ham. L døde i 2012, og der opstod strid om, hvorvidt A var arving i boet.

Den advokat, der havde konciperet det gensidige testamente fra 2008, afgav i retten forklaring om, at det efter hendes notater havde været hensigten, at længstlevende frit skulle kunne ændre testamentet vedrørende hele arven – ikke kun halvdelen. Advokaten forklarede, at hendes testamenter ”bygger på paradigmer, der bliver rettet til efter behov”. Advokaten forklarede også, at det var en fejl, at der i testamentet fra 2008 var omtale af ”uskiftet bo”.

Skifteretten i Kolding fandt, at bestemmelsen i pkt. 7 efter sin ordlyd måtte forstås således, at længstlevendes testationskompetence var indskrænket til kun at kunne råde over halvdelen af det tidligere fællesbo. Landsretten stadfæstede dommen.

Som det fremgår ovenfor, var stridens kerne, hvorvidt der var en særlig årsag til, at der i testamentet stod, at længstlevende frit kunne ændre testamentet for så vidt angår arven efter længstlevende. Sagens omdrejningspunkt var således, hvad der var testatorernes og deres advokats dybere intentioner med denne del af sætningen.

Man var under sagen ikke i fornødent omfang inde på det i mine øjne væsentlige aspekt, at det omstridte testamente

var baseret på et paradigme, og at denne del af sætningen ikke hidrørte fra hverken testatorerne eller deres advokat, men var en standardbestemmelse, som advokaten blot havde ladet stå i testamentet. Hvor stor vægt skal man så lægge på ordlyden, når man vil udfinde testatorernes intentioner?

Jeg vil vende tilbage til den konkrete sag nedenfor i afsnit 6.

4. Fejlens typologi

Når testators advokat tager afsæt i et paradigme, kan advokaten for så vidt ændre alle bestemmelserne i paradigmet tekst. De enkelte bestemmelser hænger sammen, men kan udskiftes hver for sig, og nye kan tilføjes. Bestemmelserne er byggesten – enkeltdele, der kan indgå som bestanddele i det færdige dokument, alt efter koncipistens vurdering.

Grundlæggende er der således to typer fejl, der begås, når testamenter udfærdiges på grundlag af paradigmer: Man kan komme til at ændre dem for meget, og man kan komme til at ændre dem for lidt. Begge dele kan have store negative konsekvenser for det endelige dokument.

4.1. Man kan ændre paradigmet for meget

En typisk fejl er, at koncipisten fjerner bestemmelser helt eller delvist fra et paradigme uden at have gennemtænkt konsekvenserne heraf. Måske bestemmelsens ordlyd har virket uforståelig, eller måske koncipisten ikke har forstået, hvorfor bestemmelsen har relevans – og så fjernes den. Ofte vil der være tale om to indbyrdes afhængige bestemmelser i paradigmet, hvor den ene slettes af koncipisten med den konsekvens, at der senere opstår et scenarie, der, på grund af sletningen af bestemmelsen, ikke længere er reguleret i testamentet.

Man kan også komme til at tilføje bestemmelser, der ikke var fornødne – og dermed skabe fortolkningstvivil. Typisk regulerer et paradigme alle relevante situationer. Tilføjer man

en uskiftet bo resten af sit liv, vil det have negative følger, såfremt den længstlevende ønsker at gifte sig igen. Hvor meget skal længstlevende da arve?

Det kan være, at ægtefællerne ønskede at sikre hinanden bedst muligt – men hvorfor blev bestemmelsen så slettet? I mangel af andre fortolkningsbidrag vil man sandsynligvis anvende arvelovens almindelige regler – hvilket indebærer en firdobling af børnenes arv (fra tvangsarven på 6,25 % af det samlede fællesbo til legal arv på 25 % af det samlede fællesbo) og dermed en økonomisk belastning af længstlevende.

en bestemmelse uden at fjerne noget fra paradigmet, risikerer man at have to bestemmelser, der regulerer samme problemstilling – med fortolkningstvivil til følge.

Eksempel 1

I et typisk testamente for ægtefæller med fællesbørn er der både taget højde for den mulighed, at den længstlevende ægtefælle sidder i uskiftet bo til sin død, og den mulighed, at den længstlevende vælger at skifte boet efter førstafdøde. Som oftest står der i paradigmer, at den længstlevende skal arve "mest muligt" i tilfælde af, at boet efter førstafdøde skiftes i længstlevendes levende live.

Hvis man i testamentet sletter bestemmelsen om sikring af størst mulig arvelod til længstlevende ud fra en antagelse om, at bestemmelsen er overflødig, fordi længstlevende alligevel skal/vil sidde

4.2. Man kan ændre paradigmet for lidt

Man kan også komme ud for, at testators advokat ikke har tilpasset paradigmet tilstrækkeligt til den konkrete testators familiesituation og ønsker. Man har ladet den oprindelige tekst stå i den formodning, at teksten var

udmærket uden ændringer. Nogle gange resulterer dette i banale fejl i det konkrete testamente – en mandlig arving omtales som ”hun”, og der kan være fejl i ental/flertal – men andre gange kan sjuskefejlene være mere graverende.

Eksempelvis kan der i et paradigme oprindeligt være indsat en valgmulig-

hed mellem to bestemmelser – og testators advokat har så beholdt begge bestemmelserne.

Andre gange kan den manglende individuelle tilpasning være vanskeligere at spotte. Den i afsnit 3 og 6 nævnte dom, UfR 2015.3726 VLD, kan tjene som eksempel.

5. Hvordan udfinder man intentionerne, når der er anvendt standardbestemmelser?

Ved domstolene er man vant til at skulle fortolke uklart formulerede testamenter og til tider foretage en udvidende fortolkning af ordlyden, jf. eksempelvis UfR 1990.654 ØLD. Man har imidlertid traditionelt ladet fortolkningen tage afsæt i, at et testamente er individuelt formuleret af testator og dennes advokat. Det kan være vanskeligt/umuligt for den ukyndige at spotte, hvorvidt der er anvendt tekster fra et paradigme eller ej.

Såfremt man ønsker dette belyst, kan man indlede med at spørge testators ad-

vokat – forudsat at advokaten kan/vil medvirke til sagens oplysning, hvilket ikke er givet. Alternativt kan man sammenholde med almindeligt tilgængelige testamentsparadigmer, eksempelvis fra Synopsis, eller man kan indhente en sagkyndig erklæring om, hvorvidt der er tale om et sædvanligt anvendt paradigme.

Paradigmer og standardbestemmelser er kendetegnede ved, at ordlyden ikke er opstået som et resultat af testators overvejelser. Når et paradigme har været anvendt som grundlag for et konkret testamente, kan man derfor ikke gå ud fra, at enhver sætning er et nøje overvejset udtryk for testators intentioner.

Man skal foretage en sontring mellem testators intentioner og testators

advokats intentioner, men også paradigmatetekstens intentioner, dvs. intentionerne, der har ligget bag det oprindelige paradigme, som testators advokat har anvendt.

Når man er så langt, at man har opdaget, at der kan være anvendt bestemmelser fra et paradigme, bliver det næste skridt at få afklaret, i hvilken sammenhæng bestemmelserne oprindeligt var tænkt anvendt, og om formuleringer er blevet ændret eller taget ud af denne sammenhæng.

Oplysninger om det oprindelige paradigmes ordlyd og intentioner vil kunne være et væsentligt bidrag til at præcisere meningsindholdet i en uklart bestemmelse – og dermed til at udlede den rette forståelse af testamentet.

6. Var man i UfR 2015.3726 VLD opmærksom på brugen af standardbestemmelser?

Som nævnt ovenfor i afsnit 3 var kerne i den konkrete sag en bestemmelse i testamentets pkt. 7, hvoraf det fremgik: ”Længstlevende kan frit ændre bestemmelserne i dette testamente **for så vidt angår arven efter længstlevende**” (min fremhævning).

Hvad var hensigten med denne ordlyd? Var der en årsag til, at der var tilføjet ”for så vidt angår arven efter længstlevende”?

Testators advokat forklarede som nævnt ovenfor, at det havde været hensigten, at længstlevende frit skulle kunne ændre testamentet for **hele** arven. Advokaten forklarede også, at testamentet var bygget på et paradigme, som hun som advokat havde ”rettet til efter behov”.

At sætningen ”for så vidt angår arven efter længstlevende” ikke havde nogen betydning, kunne testators advokats forklaring ikke i sig selv overbevise hverken retten i Kolding eller Vestre Landsret om.

Det er min opfattelse, at advokatens forklaring var korrekt – den sidste del af sætningen var uden betydning for forståelsen af testatorernes ønsker. Imidlertid blev forklaringen tilsyneladende ikke tillagt den fornødne vægt – muligvis fordi advokatens kontor også havde udfærdiget det efterfølgende testamente, og advokaten blev tillagt en egeninteresse i at støtte op om det efterfølgende testamentes gyldighed.

Retten endte med at lægge til grund, at bestemmelsen, efter sin ordlyd, måtte forstås således, at den længstlevende kun måtte ændre i testamentet for så vidt angik halvdelen af længstlevendes formue.

Man kom under retssagen ikke nærmere ind på intentionerne bag paradigmet og det faktum, at teksten så at sige ”stod der i forvejen”, da det konkrete testamente blev udfærdiget – til trods for, at dette kunne have suppleret for-

ståelsen af, hvorfor sætningen i pkt. 7 lød, som den gjorde.

Bestemmelsen i pkt. 7 er en standardbestemmelse, der i dag anvendes i gensidige testamenter for **ægtefæller med børn**. Såfremt den længstlevende enke/enkemand sidder i uskiftet bo med børnene og ønsker at ændre testamentet, vil testationskompetencen være begrænset. Længstlevende må ikke i et nyt testamente bestemme over den halvdel af det uskiftede bo, der falder i arv efter førstafdøde, jf. arvelovens § 24, stk. 2. Denne begrænsning skal længstlevende og arvingerne orienteres om. Derfor anføres det udtrykkeligt i testamentsparadigmer for ægtefæller med børn, at den længstlevende kun må ændre i testamentet for så vidt angår arven efter længstlevende, dvs. halvdelen af det uskiftede bo og hele den længstlevendes eventuelle fuldstændige særeje. Bestemmelsen er orienterende og refererer til arvelovens almindelige regler – den har ikke til hensigt at begrænse længstlevendes testationskompetence.

I den konkrete sag benyttede advokaten et paradigme, hvor denne bestemmelse stod – og advokaten lod ifølge sin vidneforklaring bestemmelsen stå, fordi det var advokatens opfattelse, at sætningsdelen ikke ændrede på, at længstlevende frit kunne ændre testamentet.

Tankegangen må antagelig have været, at arven efter førstafdøde gik

100 % til længstlevende, eftersom ægtefællerne var barnløse. Alt, hvad længstlevende efterlod sig, måtte derfor være ”arv efter længstlevende”, som længstlevende herefter frit kunne testere over.

Det er min opfattelse, at sagen ville være faldet anderledes ud, hvis der i pkt. 7 alene havde stået, at ”længstlevende kan frit ændre testamentet”. Det er derfor ærgerligt, at det fik så stor betydning, at sætningen blev afsluttet med ” (...) for så vidt angår arven efter længstlevende”. Sætningsdelen ”for så vidt angår arven efter længstlevende” stammede ikke fra testatorerne.

Det var en sproglig vending, som testators advokat blot havde videreført fra standardparadigmet, uden at ordlyden af denne sætningsdel havde været overvejet af testatorerne. Det fremgår af domsreferatet, at det udkast til testamente, som advokaten udfærdigede efter mødet med sine klienter, ikke blev drøftet på et nyt møde. Udkastet blev sendt til klienterne, og der blev ikke afholdt yderligere møder.

Det er i den forbindelse værd at bemærke, at det fremgår af domsreferatet, at advokaten også lod en bestemmelse i pkt. 4 om uskiftet bo stå – selvom den ikke hørte hjemme i et testamente for barnløse ægtefæller, der ikke kunne sidde i uskiftet bo.

Såvel bobestyrer, Retten i Kolding som Vestre Landsret tillagde imidlertid den objektive ordlyd en anden forståelse.

7. Er løsningen en ændring af retspraksis?

Man kan ikke lade domstolene stå med hele ansvaret for at løse de fortolkningsproblemer, som brugen af standardbestemmelser i testamenter kan forårsage. Advokatstanden må vende brodden mod sig selv:

1. Advokater kunne holde op med at benytte paradigmer.

2. Advokater kunne sørge for mere grundig, individuel tilpasning af paradigmer.

3. Advokater kunne i retssager om testamentsfortolkning gøre mere for at oplyse sagens fulde sammenhæng for domstolene.

Som nævnt ovenfor har paradigmer en berettigelse – anvendt korrekt sparer paradigmer megen overflødig tid og sørger for, at alle detaljer bliver husket. Men brugen af paradigmer må ikke blive en ”sovepude” i den forstand, at hvis der blot benyttes et paradigme, kan testators advokat undlade at bruge tid på at sørge for omhyggelig, individuel tilpasning af testamentets standardbestemmelser, så de svarer til testators ønsker.

Endelig er det næppe en forglemelse fra domstolenes side, når man i konkrete sager har undladt at vurdere sammenhængen mellem standardbestemmelser og individuelle bestemmelser.

Domstolene er ikke ubekendte med den generelle juridiske udfordring, som det kan være at finde en balance mellem individuelt formulerede vilkår og standardvilkår i kontrakter og lovgivning i videre forstand. Problemstillingen kendes fra vidt forskellige områder, hvor regulering ikke kun sker ved lov, men også ved såkaldt privat retsdannelse – aftaler om byggearbejder, ansættelsesaftaler m.m.

I modsætning til andre områder med

privat retsdannelse er der imidlertid inden for testamentsområdet en udfordring med at få klarlagt, hvorvidt der overhovedet har været anvendt tekster fra et paradigme eller ej, hvis ikke advokaten, som har lavet testamentet, kan oplyse dette.

Domstolene er i civile sager bundet af forhandlingsmaksimen i retsplejelovens § 338. Sagen bliver afgrænset af parternes påstande, anbringender, og hvad parterne fremlægger af oplysninger for retten.

Har man som advokat for en af parterne i en retssag om testamenter for-

tolkning en overbevisning om, at der har været anvendt et paradigme, og at det er anvendt ukorrekt af testatorernes advokat, består opgaven i at belyse sagens sammenhæng over for domstolene og give dommerne et indblik i, hvordan processen bag testamentets udfærdigelse har været.

Kan advokaten løfte denne formidlingsopgave under retssagen, vil det bidrage til en mere nuanceret forståelse af ordvalget i testamenter og om nødvendigt kunne give domstolene et grundlag for at fravige den rene, objektive ordlydsfortolkning.

